

2009 PISA BAŞARILARINA GÖRE ÜLKELERİN GENEL VE İNSANI GELİŞİMİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Öğr. Grv. Celalettin KORKMAZ

Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ckorkmaz@mku.edu.tr

Okt. Münir ŞAHİN

İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, munir.sahin@inonu.edu.tr

Özet

Bu araştırma Türkiye'nin PISA 2009 sınavında başarılı (Çin-Şanghay, G.Kore), orta düzeyde başarılı (Fransa, Macaristan) ve az başarılı (Azerbaycan, Kırgızistan) altı ülke ile karşılaştırılmasını amaçlamaktadır. PISA sınavına katılan bu altı ülkenin genel ve insani gelişim düzeyleri ile Türkiye'nin genel ve insani gelişim düzeyleri arasında ülkelerin başarı durumuna göre nasıl bir farkın olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada betimsel olarak doküman analizi modeli kullanılmıştır. Bu çalışmada uluslararası kuruluşların internet ortamında paylaştığı veriler ile değerlendirme yapılmıştır.

Üç yılda bir OECD ve katılımcı ülkelerde uygulanan PISA sınavı öğrencilerin okuma, matematik ve fen başarılarına odaklanmaktadır. Gelişmişlik açısından teknolojik, ekonomik, sosyal değişkenler göz önüne alınmıştır. Ülkelerin genel ve insani gelişmişlikleri çeşitli değişkenler açısından tablolarda gösterilmiştir. Konuyla ilgili yapılan bazı çalışmalar ve hazırlanan raporlar da araştırmada yer almıştır.

Araştırma sonucunda PISA sınavında başarılı olan ülkelerin genel ve insani gelişim düzeylerinin üst düzeyde olduğu görülmüştür. Türkiye insani ve genel gelişim verileri kapsamında başarılı ülkelerin gerisinde yer almaktadır. Veriler karşılaştırıldığında başarı ile gelişmişlik arasında olumlu bir ilişki olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: PISA Sınavı, İnsani Gelişmişlik, Genel Gelişmişlik, İGE.

ACCORDING TO PISA 2009 RELATIONSHIP BETWEEN COUNTRIES' GENERAL AND HUMAN DEVELOPMENT LEVELS

Abstract

This research aims to compare successful (Chine-Shanghai, S.Korea), a moderate success (France, Hungary) and less successful (Azerbaijan, Kyrgyzstan) six countries in PISA 2009 with Turkey. It was tried to determine how there is a difference among the six countries, participating in PISA exam, general and human development levels with the success of Turkey's general and human development. A descriptive analysis model has been used as the research document. In this study, evaluation was made with shared data of international organizations on the internet.

PISA exam focuses on reading, maths and science successes is done in OECD and participated countries in every three years. Technological, economic and social variables have been taken into consideration for development. Countries' general and humanity developments have been shown into tables with different variables. Some researches and reports about the subject have taken part in the study.

As a result of the research, it was observed that successful countries in PISA test have the highest level of general and human development. Turkey is behind the successful countries within overall improvement of the general and humanitarian data. It can be said that there is a positive relationship between succes and development when the data are compared.

Key Words: PISA Test, Human Development, General Development, HDI.

Giriş

Eğitim, insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Bireyin yaşamının tümünü kapsayan bu süreç, insanın içinde yaşadığı toplumdan topluma değişiklik gösterir. Bireyin kişiliği de üyesi olduğu toplum tarafından belirlenir ve şekillendirilir (Özkan, 2006). Toplumsal yaşamda toplumlara ilgilendiren önemli bir süreç olarak karşımıza çıkan eğitim kişileri yaşadığı toplumun ve toplumun bağlı bulunduğu çağdaş dünyanın uyumlu bir üyesi haline getirerek onları çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatmalıdır (Ayaz, 1994; akt. Sarier, 2010). Geniş anlamıyla, günümüz eğitimi, meslek, beceri ve teknolojinin yanında, sosyal yapıyı güçlendirici ve sosyal dinamikleri harekete geçirici bir özelliği olmalıdır. Sosyal birikimleri yüksek olan toplumların, insanlığın içinden geçmekte olduğu küreselleşme sürecinde, motive edilmeleri ve mücadeleye hazır hale getirilmeleri kolaylaşacaktır (Çalık ve Sezgin, 2005). Toplumsal kalkınma ve refah seviyesinin artırılmasında en büyük rol eğitime düşmektedir. Eğitimin bu rolünü ne oranda gerçekleştirdiği eğitimin niteliğiyle ölçülebilir. Eğitim düzeyinin niteliği ise çeşitli sınavlarla belirlenebilir. Eğitim düzeyini belirlemek için belirli kıstaslar gerekir ve bu dünyadaki diğer ülkelerle karşılaştırma yoluyla olabilir.

PISA gibi uluslararası sınavlar, ülkemizdeki eğitim çıktılarının ve dolayısıyla eğitim sistemimizin performansının saptanması için kritik önemdedir (Eğitim Reformu Girişimi [ERG], 2013). Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkelerin eğitim seviyelerini takip etmek için üyeleri ve katılımcı ülkeler arasında eğitim düzeylerini belirlemek ve karşılaştırmalar yapmak için Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA, Programme for International Student Assessment) sınavı yapmaktadır. PISA sınavı OECD genel sekreterliği sorumluluğunda 1997'den bu yana her üç yılda bir 15 yaş öğrencilerin okuma, matematik ve fen bilimleri kapsamında başarılarını karşılaştırmaktadır. PISA temelde şu noktalara odaklanır (PISA, 2009):

- PISA genç insanların gerçek hayatta bilgi ve becerilerini kullanma kabiliyetlerine odaklanmaktadır.
- PISA okul program hedefleri doğrultusunda öğrencilerin okulda öğrendikleri ile karşılaşacakları sorunların üstesinden gelmeye ilişkin olarak ne yapabildiklerine odaklanır.
- Okul içinde ve dışında öğrenmeyi şekillendiren anahtar faktörlerle öğrenme çıktılarının öğrenci, okul ve eğitim sistemi performansını artıran özelliklerini tanımlamaya odaklanır.
- Günümüz okuryazarlık kavramı doğrultusunda öğrencilerin hem bilgi ve becerilerini belirli alanlarda uygulayabilme kapasitelerine hem de günlük yaşamda karşılaşacakları pek çok durumda analiz, uslamlama ve iletişim becerilerini etkili olarak ortaya koyarak yorumlamalarına ve çözmelerine odaklanır.
- Hayat boyu öğrenme doğrultusunda sadece okul konularında başarılarını değerlendirmek değil öğrencilerin öğrenme motivasyonları, kendilerine yönelik inançları ve öğrenme stratejilerine odaklanır.

- Düzenli bir uygulama ile ülkelerin temel öğrenme gelişmelerini karşılamada ilerleme düzeylerini izlemelerini sağlamaya odaklanır.

PISA’da Türkiye puanını en fazla arttıran ülkeler arasındadır; ancak henüz seviye atlayamamıştır. 1’in en düşük, 6’nın en yüksek seviye olduğu PISA’da, hem 2003’te hem 2009’da fen bilimleri, matematik ve okumada Türkiye’nin seviyesi 2’dir. Eğitim alanında son yıllarda atılan adımlar olumlu sonuçlar getirmekle birlikte, kapsamlı bir eğitim reformuna olan ihtiyaç devam etmektedir. Türkiye PISA’ya sırasıyla 2003’te 4855, 2006’da 4942 ve 2009’da 4996 öğrenci ile katılmıştır (Özenc ve Arslanhan, 2010). Ülke olarak en düşük seviyenin bir puan üstünde olmamız eğitim başarımız açısından düşündürücüdür. OKS ve YGS sınavlarında öğrencilerin sıfır almaları eğitim çıktıları açısından PISA sonucuyla örtüşmektedir. Eğitimde ihtiyaç duyulan reform için hazırlanan raporlar sorunları açıkça ortaya koymaktalar. Geçici ve kısa vadeli çözümler yerine kalıcı ve uzun vadeli uygulamalar yapılmalıdır. Bu sorunlar doğrultusunda reform çalışmalarına başlanması gerekmektedir.

PISA sınavlarının bulguları ve Türk Eğitim Sistemi’nin analiz edildiği çeşitli raporlar ve araştırmalara göre Aydın, Sarier ve Uysal (2012: 23) çalışmalarında bazı önemli sorunlar bulunduğunu belirtmektedirler. Bu aksaklıklar şunlardır:

- Türkiye’de eğitim sisteminin yapısı uluslararası normlara uygun değildir.
- Türk Eğitim Sistemi, çok az öğrenciyi iyi eğitmekte, öğrencilerin çoğunu başarısız kılmaktadır.
- ÖSS ve benzeri sınavlar, eğitim sisteminde kaliteyi düşürmekte, öğrenci ve öğretmen kalitesini desteklememektedir.
- Yaşam boyu öğrenmeye gereken önem verilmemektedir. Yaşam boyu öğrenmeye katılan yetişkinlerin oranı AB üyesi ülkelerde ortalama % 12 iken, Türkiye’de ise % 2’dir.
- Gelişmiş ülkelerde zorunlu eğitim süresi genelde 9 yılın üzerindedir. Türkiye’de bu süre 8 yıldır ve gelişmiş ülkelerdeki eğilimle örtüşmemektedir.
- Türkiye’de öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayısı oldukça yüksektir.
- Bütçeden eğitime ve araştırmaya ayrılan pay, öğrenci başına yapılan harcama düzeyi ve kişi başına düşen milli gelir oldukça düşüktür.
- Türk Eğitim Sistemi aşırı merkezîyetçidir. Okulların kaynak, yetki ve özerkliği yoktur. Ayrıca okullar, sınav sonuçlarından sorumlu tutulmamaktadır.
- Öğretmen kalitesi oldukça düşüktür. Öğretmen eğitimi için ulusal bir çerçeve geliştirilememiştir.

Bu eleştirilerin haklılık payı vardır ve bu sorunların özellikle genel ve insani gelişmişlikle ilgili olanlarının diğer ülkelerle benzerliği veya farklılığı önem kazanmaktadır. Dünyada ülkeler arasında, hatta kıtalar arasında gelişmişlik farkları bulunmaktadır. Bu farklılıklar doğrultusunda gelişmiş ve başarılı ülkelerde ki eğitimde ki yönetsel uygulamalar ve ekonomik yapılardan faydalanılabilir. Gelişmiş ülkeler eğitimde belirli ve düzenli bir sistem oluşturmuşlar iken gelişmekte olan ülkeler ise özellikle ekonomik sebeplerden dolayı eğitim sistemlerinde tam bir

düzen oluşturamamışlardır. Bilgi ve teknolojinin çok hızlı gelişip ilerlediği günümüzde bilgiyi üreten toplumlar dünyada hem ekonomik gelişmişlik hem de zengin ve refahı yüksek bir toplum oluşturma yönünde bilgiyi tüketen toplumların önünde yer almaktadır (Eraslan, 2009: 245).

PISA'da odaklanılan noktalar eğitimin çıktılarıyla dolayısıyla toplumsal gelişimle paralellik göstermektedir. Eğitimin dokuz net çıktısından söz edilmektedir. Bunlar: 1. Gelir artışı, 2. Daha iyi birey ve halk (kamu) sağlığı, 3. Düşük doğurganlık oranı, 4. Demokratikleşme, 5. Siyasal iktidarın istikrarlı oluşu, 6. Yoksulluk ve işsizliğin azaltılması, 7. Artan çevre bilinci, 8. Suç oranlarında düşme, 9. Toplumsal suçlarda ve mülkiyet suçlarında düşme olarak sıralanmaktadır. Eğitimin bireysel ve toplumsal yararı, gelişmeyi ve değişime ayak uydurabilmeyi sağlarken, sosyal refahın artmasına da yardımcı olmaktadır. Ulusların refahında eğitim, çalışma (tecrübe) veya çıraklık sırasında yapılan harcamalarla elde edilen yeteneklerin kişide somutlanan ve gerçekleştirilmiş bir sermayesidir ve bunlar toplumun servetini yaratmaktadırlar (Türkmen, 2002, Ünal, 1996; akt. Hoşgörür ve Gezgin, 2005).

Cinoğlu (2009) PISA sonuçlarını değerlendirmesinde ülkelerin Matematik performansları ile GSMH ilişkisinin yüksek gelire sahip ülkeler ve daha iyi matematik performansı arasında belirgin olarak olumlu ilişkisi olduğunu belirtmektedir. Türkiye ise OECD ülkeleri arasında en düşük GSMH göstergesine sahip ülkedir. Bazı istisnalar hariç zengin ülkeler daha başarılı performans göstermektedirler.

Bugün ekonomilerinde mucizelerden bahsedilen Çin ve Kore gibi ülkeler, PISA sıralamasında birincilik ve ikincilik arasında yer değiştiriyorlar ve konumlarını büyük ölçüde koruyorlar. Teknolojide, internette en çok adı geçen ülkeler, PISA'da ilk 10 içinde yer alıyorlar. Refahı seviyesi yüksek olan ya da hızla refah düzeyini yükselten hangi ülke varsa PISA'da ilk 10'da yer alıyor (Ersoy, 2012: 8). Ülkelerin PISA'da ki başarılarıyla refah seviyelerinin yüksekliği bu ülkelerde ki insani gelişimle paralellik göstermektedir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilmiş olan İnsani Gelişim Endeksi (İGE) (human development index-HDI) insani gelişim kavramını sayısal olarak ifade eder. İGE, bir ülkeyi gelişmişlik yarışında değerlendirirken üç farklı boyutu dikkate alır. İGE bir ülkenin insani gelişiminin üç farklı boyutundaki ortalama başarısını yansıtır, böylece ülkelerin kalkınmışlık düzeyi değerlendirilirken gelir tek kıstas olmamakta, yaşam kalitesi açısından gelir kadar önemli olan diğer unsurlar da dikkate alınmaktadır. Bu ölçüme göre bir ülkenin gelişmiş, gelişmekte olan ya da gelişmemiş bir ülke olduğu; bunun yanı sıra ekonomisindeki etkinin yaşam niteliğini ne düzeyde etkilediği görülür (Gürses, 2009). Bunlar:

- 1) Yaşam süresi (doğumda yaşam beklentisi ile ölçülür)
- 2) Eğitim düzeyi (yetişkin okur-yazarlık oranı ve ilk, orta, yüksek öğretimde okullaşma oranları kombinasyonu ile ölçülür)

3) İyi bir yaşam standardı sağlayacak kaynaklara sahip olma veya daha açık bir ifade ile gelir düzeyi (kişi başına düşen Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (GSYİH), satın alma gücü-STG-ABD doları ile ölçülür.

“İnsana yatırım” esasen üç alanı kapsamaktadır. Bunlar, eğitim, sağlık ve beslenmedir. Bu üç alana yapılan harcamaların dengeli bir şekilde gerçekleştirilmesi durumunda insan kaynağından gerektiği şekilde yararlanmak mümkün olabilmektedir. Ancak, şunu da unutmamak gerekir ki, insana yatırımın temelini eğitim harcamaları oluşturmaktadır. Eğitim yatırımları sadece az gelişmiş ülkeler yönünden değil, aynı zamanda ileri sanayi ülkeleri yönünden de üzerinde önemle durulan bir konudur. İleri sanayi ülkelerinin gelişme nedenlerini araştıran bazı iktisatçılara göre; bu sanayi ülkelerinin hızla gelişme nedenlerinden biri, bu ülkelerde GSMH'nin % 2'sini aşan bir kısmının devamlı olarak eğitim ve araştırma harcamalarına ayrılmasıdır (Savaş, 1979; akt. Hoşgörür ve Gezgin, 2005).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 1990 yılından itibaren her yıl yayınlanan insani kalkınma raporlarında, bir toplumun gerçek zenginliğinin, insanların hoşlanacağı bir çevreye imkân veren, sağlıklı ve özgür bir yaşam ortamından faydalanabilen vatandaşlar ile sağlanabileceği ifade edilmektedir. İnsani kalkınma, insanların seçeneklerini artırma süreci olarak tanımlanmakta, uzun ve sağlıklı bir yaşamı, bilgi edinmeyi ve iyi bir yaşam standardı için gerekli koşulların sağlanmasını ifade etmektedir. Bir ülkenin GSMH'si fazla olsa bile eğitimdeki durumu düşük bir seviyede kalmış ise o ülkenin kalkınmış bir ülke olduğunu söylemek zorlaşmaktadır (Hoşgörür ve Gezgin, 2005).

Yıldırım (2002: 67)'in aktardığına göre, Birleşmiş Milletler Uluslararası Eğitim Bürosu'nun raporları, okullaşmanın dünyadaki okul yaşı çocuklarının % 30-40'ını ancak kapsadığını göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerin 6-11 yaş çocuklarının yalnız % 65'inin eğitim gördüğü, yine bu ülkelerde 15 yaş üstü nüfusun % 48'inin okuma yazma bilmediği ortaya çıkmaktadır. Dünya genelinde gelişmişlikle eğitim durumu arasında ki ilişki oldukça dikkat çekicidir.

Görüldüğü üzere, eğitim ve gelişim karşılıklı bir etkileşim içerisindedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da vatandaşlarına eşit olanaklar tanımıştır. Ancak, Türkiye'de eğitim sistemi devamlı olarak bir karmaşa içindedir. PISA sınavlarına katılan Türkiye'nin sonuçlarına bakıldığında pek iç açıcı bir tablo ortaya çıkmamaktadır. 2009 PISA sınavında okuma düzeyinde önceki yıllara göre bir ilerleme görülse de Türkiye 65 ülke içinde genel başarı sıralamasında 41. sırada yer almaktadır (PISA, 2009). Her ülke kendi kültürü ile evrensel gerçekleri bir araya getirip kendisine en uygun eğitim sistemini oluşturmalıdır. Eğitim sistemlerini gözden geçirirken başarılı ülkelerin genel ve insani gelişmişlik düzeyleri dikkat etmemiz gereken noktaların başında gelmelidir. Elindeki imkânları en iyi ve etkili kullanmayı başaran ülkelerin bu başarıyı nasıl yakaladıkları eğitim sistemimizi istikrarlı bir yapıya oturtmamız için önemlidir.

Karşılaştırmalı eğitim bakış açısı oluşturması sebebiyle gereklidir. Karşılaştırma, özünde bir düşünme ve düşünceyi geliştirme yöntemidir. Bir şeyin

diğerine üstünlüğü ya da düşüklüğü gösterilerek kaliteli olanın karşılaştırılması yoluyla bir şeyin geliştirilmesi, gerekli boyut ya da öğelerinin gösterilmesi faydalı yönlerinden biridir. Diğer bir yönü, bilinenle karşılaştırılarak bilinmeyen hakkında bilgi edinilir. Ayrıca birbirine benzemeyen iki şeyin gerçekte ne kadar benzer oldukları veya birbirine benzer olanların farklı olduklarının belirlenmesidir. Diğer bir faydası ise bir şeydeki değişimin ya da değişim derecesinin gösterilmesidir (Balci, 2009). Karşılaştırma ile başarı düzeyleri dikkate alınarak eğitim sistemlerinin gelişme veya ilerleme gösterip göstermediği saptanabilir. Eğitim sistemi gibi birçok bileşeni ve paydaşı olan bir yapı için tek bir neden başarının anahtarı değildir fakat her bir zincir diğerine bağlı olarak etkileşim içerisinde.

PISA sonuçlarına bakıldığında başarılı ve başarısız ülkelerin genel ve insani gelişmişliklerinin bu başarıyla ilişkisinin olup olmadığı bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Ülkelerin PISA seviyeleri ve insani gelişim endekslerinin paralellik gösterip göstermediği, sınav başarılarıyla genel gelişmişlik ilişkisi, ekonomik gelişimle sosyal ve eğitimsel gelişimin doğrusal ilişkisinin ortaya konması açısından önemlidir.

Amaç

Bu çalışmada, PISA sınav sonuçları doğrultusunda OECD ortalaması düzeyinde, ortalamanın üstünde ve altında yer alan ikiye ülke ve Türkiye'nin de bulunduğu toplam yedi ülkenin genel ve insani gelişmişlik düzeylerinin karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

PISA 2009 Sonuçlarına Göre;

- OECD ortalama düzeyinde, üstünde ve altında yer alan ülkelerin genel ve insani gelişmişlik düzeyleri nasıldır?
- OECD ortalama düzeyinde, üstünde ve altında yer alan ülkeler ile Türkiye karşılaştırıldığında genel ve insani gelişmişlik düzeyleri arasında fark var mıdır?

Yöntem

Araştırmada betimsel yöntemlerden tarama yöntemi kullanılmıştır. Veriler doküman analizi neticesinde elde edilmiştir. PISA, OECD, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler verilerinden elde edilen bilgiler araştırma problemi doğrultusunda çözümlenip yorumlanmıştır. Araştırmanın verileri, elektronik ortamda uluslararası kuruluşların kayıtları doğrultusunda web sayfaları yoluyla elde edilmiştir ve bu verilerin doğruluğu ile sınırlıdır.

OECD'nin elektronik ortamında bulunan PISA verileri doğrultusunda ülke puanları, başarı sıraları ve PISA ile ilgili diğer genel bilgilere ulaşılmıştır. Dünya Bankası verilerinden ülkelerin gelişim düzeylerine ilişkin çeşitli değişkenler elde edilmiştir. Birleşmiş Milletler verilerinden ise ülkelerin insani gelişim indeksi değerlendirilmesi açısından yararlanılmıştır. Bütün bu veriler tek tek incelenerek bir

araya getirilmiştir. Bu veriler doğrultusunda ülkeler arasındaki farklar belirlenmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bulgular

PISA sınavının genel değerlendirilmesi

PISA sınavı, genç insanların gerçek hayatta bilgi ve becerilerini kullanma kabiliyetlerine odaklanmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin okulda öğrendikleriyle ne yapabildikleri doğrultusunda fen, matematik ve okuma programlarıyla belirlenen hedeflere ulaşılabilirlik düzeyleri açısından yansıtıcı görevi görmektedir. PISA sonuçları incelendiğinde üye ve katılımcı ülkelerin öğrencilerinin okuma, fen ve matematik bilgileri doğrultusunda ne bildikleri ve ne yapabildikleri açısından performansları kısaca değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuçlar tablo 1'de açıklanmıştır (PISA, 2009).

PISA sonuçları incelendiğinde üye ve katılımcı ülkelerin öğrencilerinin okuma, matematik ve fen puanları ile ülke sıralamaları şöyledir.

Tablo 1: PISA 2009 Sonuçları

OECD Sıralaması ve Puanı	Okuma	Matematik	Fen
OECD Ortalaması	493	496	501
1. Şanghay	556	600	575
2. G. Kore	539	546	538
22. Fransa	496	497	498
26. Macaristan	494	490	503
41. Türkiye	464	445	454
64. Azerbaycan	362	431	373
65. Kırgızistan	314	331	330

Kaynak: PISA

Üç düzeyde de OECD ortalamasında yer alan ülkeler Fransa ve Macaristan'dır. Görüldüğü üzere en başarılı ve en başarısız ülkeler Asya ülkeleri iken Avrupa ülkeleri orta düzeyde yerlerini almışlardır.

Okuma alanında G. Kore 539 puanla en yüksek performansa sahip OECD ülkesi olurken katılımcı Şanghay genel ortalama 556 puanla daha iyi bir performans sergilemiştir. Fransa ve Macaristan OECD ortalamasında sonuçlar ortaya koymuşlardır. Genel itibarıyla en yüksek performans sergileyen Şanghay ve en düşük performans gösteren Kırgızistan arasında ise 242 puan fark vardır. Matematik başarıları olarak 546 puanla G. Kore 2009 PISA matematik alanında en yüksek performans sergileyen OECD ülkesi olmuştur. Şanghay katılımcı ülke olarak ilk sıradadır. 2009 PISA fen puanlarında Şanghay-Çin en yüksek performansı sergileyen ülkedir. Türkiye üç alanda da birbirine yakın sonuçlar ortaya koymuştur.

Benzer refah düzeyine sahip ülkeler farklı eğitim sonuçları ortaya koyabiliyorlar. PISA'da ki bazı zengin ülkelerin yeterli dengesi bazı fakir ülkelere

çok farklı görünüyor. Örneğin okumada öğrencilerinin çoğu seviye 1 ve altında olan on ülke dünyanın fakir bölgelerinden. OECD ülkelerinin genel ortalama seviyesi ise 3'tür. Buna karşın 2009 değerlendirmesinde en iyi performansı sergileyen ülke Şanghay-Çin gerçeği, kişi başı GSMH OECD averajının altında olan bu ülke düşük milli gelirin güçlü eğitim performansı ile uyumsuz olmadığını altını çiziyor. En iyi performansa sahip OECD ülkesi G.Kore, aynı zamanda OECD ortalamasının altında kişi başı milli geliri var. Aslında kişi başı GSMH ve eğitim performansı arasında bir korelasyon var iken bu ülkeler arasında ortalama öğrenci performans farkı şu gerçeği ortaya koyar, benzer özellikte iki ülke farklı eğitim sonuçlarına sahip olabilir. Aynı zamanda öğrenci başına harcama payının veya göreceli yoksulluk ile göçmen kökenli öğrenci kişi başı GSMH paylaşımı neticesinde yukarıdaki sonuçlar değişir (PISA, 2009).

Ülkelerin İGE değerleri kapsamında değerlendirilmesi

Aşağıdaki veriler Birleşmiş Milletler İnsani Gelişim Endeksi Raporu ve Dünya Bankası verileri doğrultusunda derlenmiştir.

2011 yılında İnsani Gelişim Endeksi Dünya haritasında *Fransa ve Güney Kore* çok yüksek derecede gelişmiş ülkeler grubunda, *Azerbaycan, Macaristan ve Türkiye* yüksek derecede gelişmekte olan ülkeler grubunda, *Çin ve Kırgızistan* orta derecede gelişmekte olan ülkeler grubunda yer almaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen yedi ülkenin genel, insani, çevresel, ekonomi verileri Dünya Kalkınma Göstergeleri veritabanından faydalanılarak verilmiştir.

Tablo 2: Ortalama Yıllık Gelir Sıralaması, Atlas Yöntemi ve PPP Tabanlı

2010 Kişi Başına Düşen Milli Gelir, Atlas Yöntemi ve PPP (ABD \$)			GSYİH 2010			
Sıra	Ülke (Ekonomi)	Atlas Yöntemi	Sıra	Ülke (Ekonomi)	Satın Alma Gücü Paritesi Cari ABD \$	
26	Fransa	42,370	34	Fransa	34,750	2.560.002.000.000
55	G. Kore	19,890	44	G. Kore	29,110	1.014.483.158.314
69	Macaristan	12,860	69	Macaristan	19,550	128.631.634.125
80	Türkiye	9,890	79	Türkiye	15,530	734.364.471.760
109	Azerbaycan	5,330	108	Azerbaycan	9,270	51.774.221.669
121	Çin	4,270	120	Çin	7,640	5.926.612.009.750
181	Kırgızistan	830	176	Kırgızistan	2,070	4.616.164.825

Kaynak: World Bank

Gelir göstergesi incelendiğinde Çin hariç sıralama PISA sıralamasına benzerlik göstermektedir. Çin'in PISA'da ki başarısı Çin'in Şanghay eyaletine aittir. Bu nedenle burada ki sonuç PISA ile örtüşmektedir. Şanghay'ın kişi başı cari milli geliri 11.563 ABD Dolarıdır ve Çin'in bir bölgesi olarak bu oran Türkiye'nin oranından fazladır. En büyük ekonomi Çin olarak bu verilerde görülmektedir. Burada ki farklılık ise PISA'da bizim önümüzde yer alan Macaristan'ın Türkiye'den daha küçük bir ekonomiye sahip olmasıdır. Devlet olarak en büyük orana sahip olan ülke Çin iken kişi başına düşen miktar açısından Fransa ilk sıradadır. En son sırada ise her bir değerde Kırgızistan yer almaktadır.

Tablo 3: Azerbaycan, Üst Orta Gelirli Ülke

Veri Profili	2000	2005	2008	2009	2010
Nüfus, toplam (milyon)	8.05	8.39	8.76	8.95	9.05
Nüfus artışı (yıllık%)	0.8	1.0	2.1	2.1	1.2
Ulusal yoksulluk sınırının oranı (nüfusun%)	15.8
GSMH, Atlas yöntemi (cari US \$) (milyar)	4.92	10.62	33.95	42.91	48.27
Ortalama yıllık gelir, Atlas yöntemi (cari US \$)	610	1,270	3,870	4,800	5,330
GSMH, PPP (cari uluslararası \$) (milyar)	16.80	33.04	68.13	78.23	83.94
Ortalama yıllık gelir, PPP (cari uluslararası \$)	2,090	3,940	7,770	8,740	9,270
Doğumda yaşam beklentisi, toplam (yıl)	67	69	70	70	71
Doğurganlık oranı, toplam (kadın başına doğum)	2.0	2.3	2.3	2.3	2.3
Adölesan doğurganlık hızı (1.000 kadın başına doğum yaşları 15-19)	37	34	33	33	32
Doğumlarda kalifiye sağlık personeli (toplam%)	4
Ölüm oranı, 5 yaş altı (1000 canlı doğumda)	67	56	50	48	46
Aşılama, kızamık (çocuklar 12-23 ay %)	67	67	66	67	67
İlköğretim tamamlama oranı, toplam (ilgili yaş grubunun %)	90	93	91	92	90
İlköğretim ve ortaöğretim (%) kızların erkeklere oranı	96	95	99	102	99
İyileştirilmiş su kaynağı (erişimi olan nüfus % 'si)	74	77	80
Enerji kullanımı (kişi başına petrol eşdeğeri kg)	1,421	1,653	1,522	1,338	..
Elektrik enerjisi tüketimi (kişi başına düşen kWh)	2,040	2,407	2,041	1,620	..
GSYİH (US \$ akım) (milyar)	5.27	13.25	48.85	44.29	51.77
GSYİH büyümesi (yıllık%)	11.1	26.4	10.8	9.3	5.0
Enflasyon, GSYİH deflatörü (yıllık %)	12.5	16.1	27.7	-18.8	11.2
İnternet kullanıcıları (100 kişi)	0.1	8.2	17.4	27.8	46.7
Asfalt yollar, (toplam yolların %)
Yüksek teknoloji ihracatı (sanayi ihracatının %)	5	1	1	1	1
Toplam borç servisi (mal, hizmet ve gelir ihracatının %)	6.0	2.8	0.9	1.5	1.4
Net göç (bin)	-128	53	53
Net resmi kalkınma yardımı (cari US \$) (milyon)	139	217	235	232	156
Yetersiz beslenme yaygınlığı (nüfusun %)	11	..	-	-	5

Kaynak: World Bank

Genel itibariyle baktığımızda bazı verilerde olumlu yönde bir seyir görülürken bazılarında ise bir ilerleme görülememektedir. Nüfusu giderek artan bir ülke olan Azerbaycan buna paralel olarak ekonomik gelirini, insan ömrünü, okullaşma oranını artırarak ve sağlıkta olumlu gelişmeler göstererek insani gelişim açısından bir ivme sergilemektedir. Ülkedeki enflasyon oranının yüksek oluşu, enerji tüketimindeki düşüş, sağlıktaki iyileşmenin yeterli olmayışı ile yetersiz beslenme gibi olumsuzluklar dikkat çekmektedir. İnsan ihtiyaçları açısından sosyal refahın tam sağlanamamasının eğitimi olumsuz olarak etkilediğinden söz edilebilir.

Tablo 4: Çin, Üst Orta Gelirli Ülke

Veri Profili	2000	2005	2008	2009	2010
Nüfus, toplam (milyon)	1,262.65	1,303.72	1,324.66	1,331.38	1,338.30
Nüfus büyümesi (yıllık%)	0.8	0.6	0.5	0.5	0.5
Ulusal yoksulluk sınırının oranı (nüfusun %)
GSMH, Atlas yöntemi (cari US \$) (milyar)	1,168.79	2,265.63	4,030.69	4,822.91	5,720.81
Ortalama yıllık gelir, Atlas yöntemi (cari US \$)	930	1,740	3,040	3,620	4,270
GSMH, PPP (cari uluslararası \$) (milyar)	2,948.85	5,325.98	8,250.00	9,150.85	10,221.68
Ortalama yıllık gelir, PPP (cari uluslararası \$)	2,340	4,090	6,230	6,870	7,640
Doğumda yaşam beklentisi, toplam (yıl)	71	72	73	73	73
Doğurganlık oranı, toplam (kadın başına doğum)	1.7	1.7	1.6	1.6	1.6
Adölesan doğurganlık hızı (1.000 kadın başına doğum yaşları 15-19)	8	8	9	9	9
Doğumlarda kalifiye sağlık personeli (toplam %)	97	98	99	99	..
Ölüm oranı, 5 yaş altı (1000 canlı doğumda)	33	25	21	20	18
Aşılama, kızamık (çocuklar 12-23 ay%)	84	86	97	99	99
İlköğretim tamamlama oranı, toplam (ilgili yaş grubunun%)
İlköğretim ve ortaöğretim (%) kızların erkeklere oranı	104	105	103
İyileştirilmiş su kaynağı (erişimi olan nüfus %'si)	80	87	91
Enerji kullanımı (kişi başına petrol eşdeğeri kg)	867	1,301	1,599	1,695	..
Elektrik enerjisi tüketimi (kişi başına düşen kWh)	993	1,783	2,457	2,631	..
GSYİH (US \$ akım) (milyar)	1,198.47	2,256.90	4,521.83	4,991.26	5,926.61
GSYİH büyümesi (yıllık %)	8.4	11.3	9.6	9.2	10.4
Enflasyon, GSYİH deflatörü (yıllık%)	2.1	3.9	7.8	-0.6	6.6
İnternet kullanıcıları (100 kişi)	1.8	8.5	22.7	29.0	34.4
Asfalt yollar, (toplam yolların %)	..	41	54
Yüksek teknoloji ihracatı (sanayi ihracatının %)	19	31	26	28	28
Toplam borç servisi (mal, hizmet ve gelir ihracatının%)	9.1	3.1	2.0	2.8	3.3
Net göç (bin)	-677	-2,298	-1,884
Net resmi kalkınma yardımı (cari US \$) (milyon)	1,712	1,814	1,480	1,129	648
Yetersiz beslenme yaygınlığı (nüfusun%)	10	10

Kaynak: World Bank

Yaklaşık tüm veriler olumlu yönde istikrarlı bir artış göstermektedir. Çin geniş bir coğrafyaya ve kendisine bağlı özerk yönetimlere sahip bir ülkedir. Baskıcı komünist bir rejimle yönetilmektedir. Veri güvenilirliği veya verilerin ne kadar genellenebileceği düşündürücüdür. Bu veriler ışığında görüleceği üzere Çin'in sıkı nüfus politikasına rağmen nüfusu artış göstermiştir. Nüfusuyla birlikte dünya ekonomisinde söz sahibi olmaya başlayan Çin son on yılda büyük bir ekonomik gelişim göstermiştir. Sağlık ve eğitim oranlarında yüksek verilere sahip olan ülkede

enerji tüketimi, internet kullanımı sürekli artmakta buna karşın yetersiz beslenme yaygınlığı oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Fransa Yüksek Gelirli OECD Ülkesi

Veri Profili	2000	2005	2008	2009	2010
Nüfus, toplam (milyon)	60.76	63.00	64.19	64.54	64.90
Nüfus büyümesi (yıllık %)	0.7	0.7	0.6	0.6	0.5
Ulusal yoksulluk sınırının oranı (nüfusun %)
GSMH, Atlas yöntemi (cari US \$) (milyar)	1,482.04	2,198.13	2,699.78	2,744.80	2,749.82
Ortalama yıllık gelir, Atlas yöntemi (cari US \$)	24,390	34,890	42,060	42,530	42,370
GSMH, PPP (cari uluslararası \$) (milyar)	1,558.99	1,886.74	2,229.84	2,209.24	2,254.89
Ortalama yıllık gelir, PPP (cari uluslararası \$)	25,660	29,950	34,740	34,230	34,750
Doğumda yaşam beklentisi, toplam (yıl)	79	80	81	81	81
Doğurganlık oranı, toplam (kadın başına doğum)	1.9	1.9	2.0	2.0	2.0
Adölesan doğurganlık hızı (1.000 kadın başına doğum yaşları 15-19)	8	8	7	7	6
Doğumlarda kalifiye sağlık personeli (toplam%)
Ölüm oranı, 5 yaş altı (1000 canlı doğumda)	5	5	4	4	4
Aşılama, kızamık (çocuklar 12-23 ay %)	84	87	87	90	90
İlköğretim tamamlama oranı, toplam (ilgili yaş grubunun %)	97
İlköğretim ve ortaöğretim (%) kızların erkeklere oranı	100	100	100	100	..
İyileştirilmiş su kaynağı (erişimi olan nüfus % 'si)	100	100	100
Enerji kullanımı (kişi başına petrol eşdeğeri kg)	4,145	4,296	4,163	3,970	4,072
Elektrik enerjisi tüketimi (kişi başına düşen kWh)	7,255	7,677	7,683	7,488	..
GSYİH (US \$ akım) (milyar)	1,326.33	2,136.56	2,831.79	2,624.50	2,560.00
GSYİH büyümesi (yıllık %)	3.7	1.8	-0.1	-2.7	1.5
Enflasyon, GSYİH deflatörü (yıllık%)	1.6	1.9	2.5	0.5	0.8
İnternet kullanıcıları (100 kişi)	13.9	41.5	68.4	69.3	77.5
Asfalt yollar, (toplam yolların %)	100	100	100	100	..
Yüksek teknoloji ihracatı (sanayi ihracatının %)	25	20	20	23	25
Toplam borç servisi (mal, hizmet ve gelir ihracatının %)
Net göç (bin)	188	766	500
Net resmi kalkınma yardımı (cari US \$, milyon)
Yetersiz beslenme yaygınlığı (nüfusun%)	5	5

Kaynak: World Bank

Fransa sanayileşmiş, gelişmiş bir Avrupa ülkesi olarak tüm verilerde olumlu bir seviyeye sahip görünüyor. Birçok veride yüzde yüze ulaşmış ve diğer ülkelerin

çok önünde yer almaktadır. Yoksulluk sınırında insanın bulunmadığı ülkede yaşam süresi artarken istenmeyen ölüm oranlarında azalma görülmektedir. Eğitim, sağlık, ekonomik verilerde en üst oranlara sahip olan ülke tüm verilerde istikrarlı bir gelişim sergilemektedir.

Tablo 6. Macaristan Yüksek Gelirli OECD Ülkesi

Veri Profili	2000	2005	2008	2009	2010
Nüfus, toplam (milyon)	10.21	10.09	10.04	10.02	10.00
Nüfus büyümesi (yıllık%)	-0.3	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2
Ulusal yoksulluk sınırının oranı (nüfusun %)
GSMH, Atlas yöntemi (cari US \$) (milyar)	46.72	103.08	129.39	130.12	128.61
Ortalama yıllık gelir, Atlas yöntemi (cari US \$)	4,580	10,220	12,890	12,980	12,860
GSMH, PPP (cari uluslararası \$) (milyar)	115.32	161.98	191.95	193.07	195.46
Ortalama yıllık gelir, PPP (cari uluslararası \$)	11,290	16,060	19,120	19,260	19,550
Doğumda yaşam beklentisi, toplam (yıl)	71	73	74	74	74
Doğurganlık oranı, toplam (kadın başına doğum)	1.3	1.3	1.4	1.3	1.3
Adölesan doğurganlık hızı (1.000 kadın başına doğum yaşları 15-19)	22	17	16	15	15
Doğumlarda kalifiye sağlık personeli (toplam %)	100	100	100	100	..
Ölüm oranı, 5 yaş altı (1000 canlı doğumda)	11	8	7	7	6
Aşılama, kızamık (çocuklar 12-23 ay %)	99	99	99	99	99
İlköğretim tamamlama oranı, toplam (ilgili yaş grubunun%)	97	94	97	98	..
İlköğretim ve ortaöğretim (%) kızların erkeklere oranı	100	99	98	99	..
İyileştirilmiş su kaynağı (erişimi olan nüfus % 'si)	99	100	100
Enerji kullanımı (kişi başına petrol eşdeğeri kg)	2,448	2,734	2,636	2,480	2,544
Elektrik enerjisi tüketimi (kişi başına düşen kWh)	3,309	3,771	3,989	3,773	..
GSYİH (US \$ akım) (milyar)	46.39	110.32	154.23	126.63	128.63
GSYİH büyümesi (yıllık%)	4.2	4.0	0.9	-6.8	1.3
Enflasyon, GSYİH deflatörü (yıllık%)	9.7	2.5	5.3	3.6	3.1
İnternet kullanıcıları (100 kişi)	7.0	39.0	55.9	61.7	65.2
Asfalt yollar, (toplam yolların%)	38	38	..
Yüksek teknoloji ihracatı (sanayi ihracatının%)	27	26	23	25	24
Toplam borç servisi (mal, hizmet ve gelir ihracatının%)
Net göç (bin)	82	66	75
Net resmi kalkınma yardımı (cari US \$) (milyon)	252
Yetersiz beslenme yaygınlığı (nüfusun%)	5	5

Kaynak: World Bank

Avrupa Birliğine üyeliğiyle birlikte gelişiminde bir ivme kazanan ülke oldukça iyi verilere sahiptir. Ekonomik olarak Türkiye'den daha geride olması nasıl bizden daha fazla geliştiği sorusunu akla getirmektedir. Nüfus ve toprak büyüklüğü bizden küçük olan bir ülke olması ve Avrupa kıtasında yer alması bu ülkeye avantaj sağladığı söylenebilir. Nüfus artış oranında eksi değerlere sahip olan ülke ekonomik açıdan oldukça yüksek bir ilerleme göstermiş, sağlık ve eğitim verilerinde de istikrarı yakalamıştır.

Tablo 7. Güney Kore Yüksek Gelirli OECD Ülkesi

Veri Profili	2000	2005	2008	2009	2010
Nüfus, toplam (milyon)	47.01	48.14	48.61	48.75	48.88
Nüfus büyümesi (yıllık%)	0.8	0.2	0.3	0.3	0.3
Ulusal yoksulluk sınırının oranı (nüfusun%)
GSMH, Atlas yöntemi (cari US \$) (milyar)	465.92	813.65	1,048.76	966.65	972.30
Ortalama yıllık gelir, Atlas yöntemi (cari US \$)	9,910	16,900	21,580	19,830	19,890
GSMH, PPP (cari uluslararası \$) (milyar)	804.28	1,095.71	1,316.14	1,330.40	1,422.70
Ortalama yıllık gelir, PPP (cari uluslararası \$)	17,110	22,760	27,080	27,290	29,110
Doğumda yaşam beklentisi, toplam (yıl)	76	78	80	80	81
Doğurganlık oranı, toplam (kadın başına doğum)	1.5	1.1	1.2	1.1	1.2
Adölesan doğurganlık hızı (1.000 kadın başına doğum yaşları 15-19)	3	2	3	4	4
Doğumlar kalifiye sağlık personeli (toplam%) katıldı
Ölüm oranı, 5 yaş altı (1000 canlı doğumda)	6	5	5	5	5
Aşılama, kızamık (çocuklar 12-23 ay%)	95	99	92	93	98
İlköğretim tamamlama oranı, toplam (ilgili yaş grubunun%)	104	99	100	101	..
İlköğretim ve ortaöğretim (%) kızların erkeklere oranı	100	99	99	99	..
İyileştirilmiş su kaynağı (erişimi olan nüfus% 'si)	93	96	98
Enerji kullanımı (kişi başına petrol eşdeğeri kg)	4,001	4,365	4,669	4,701	5,044
Elektrik enerjisi tüketimi (kişi başına düşen kWh)	5,907	7,804	8,853	8,980	..
GSYİH (US \$ akım) (milyar)	533.38	844.86	931.40	834.06	1,014.48
GSYİH büyümesi (yıllık%)	8.5	4.0	2.3	0.3	6.2

Enflasyon, GSYİH deflatörü (yıllık%)	5.0	0.7	2.9	3.4	3.7
İnternet kullanıcıları (100 kişi)	43.7	71.8	79.5	80.3	82.5
Asfalt yollar, (toplam yolların%)	75	77	79	79	..
Yüksek teknoloji ihracatı (sanayi ihracatının%)	35	32	28	29	..
Toplam borç servisi (mal, hizmet ve gelir ihracatının%)
Net göç (bin)	-515	-98	-30
Net resmi kalkınma yardımı ve resmi yardım (cari US \$) (milyon) aldı	-198
Yetersiz beslenme yaygınlığı (nüfusun%)	5	5

Kaynak: World Bank

Kore savaşında asker gönderdiğimiz ve pek çok açıdan zarar görmüş bir ülke olan G. Kore bugün uzak doğunun en fazla gelişen ülkelerindedir. Avrupa ve OECD ülkeleriyle ortalama verilere sahiptir. Ülkede yoksulluk sınırının altında insan bulunmazken eğitim ve sağlık açısından en üst düzeyde oranlara sahip olan ülke ekonomik ve teknolojik gelişimiyle dünya ekonomileri arasında yerini almıştır.

Tablo 8. Kırgızistan, Düşük Gelirli Ülke

Veri Profili	2000	2005	2008	2009	2010
Nüfus, toplam (milyon)	4.90	5.16	5.32	5.38	5.45
Nüfus büyümesi (yıllık%)	1.2	1.1	1.0	1.2	1.2
Ulusal yoksulluk sınırının da yoksullukta oranı (nüfusun%)	31.7	31.7	33.7
GSMH, Atlas yöntemi (cari US \$) (milyar)	1.38	2.30	4.09	4.65	4.50
Ortalama yıllık gelir, Atlas yöntemi (cari US \$)	280	450	770	860	830
GSMH, PPP (cari uluslararası \$) (milyar)	6.15	8.57	11.30	11.77	11.29
Ortalama yıllık gelir, PPP (cari uluslararası \$)	1,260	1,660	2,120	2,190	2,070
Doğumda yaşam beklentisi, toplam (yıl)	69	68	68	69	69
Doğurganlık oranı, toplam (kadın başına doğum)	2.4	2.5	2.8	2.9	2.9
Adölesan doğurganlık hızı (1.000 kadın başına doğum yaşları 15-19)	34	33	34	34	33
Doğumlar kalifiye sağlık personeli (toplam%) katıldı	99	98	99	99	..
Ölüm oranı, 5 yaş altı (1000 canlı doğumda)	52	44	40	39	38
Aşılama, kızamık (çocuklar 12-23 ay%)	98	99	99	99	99
İlköğretim tamamlama oranı, toplam (ilgili yaş grubunun%)	93	98	95	97	97
İlköğretim ve ortaöğretim (%) kızların erkeklere oranı	101	99	100	100	99
İyileştirilmiş su kaynağı (erişimi olan nüfus% 'si)	82	87	90
Enerji kullanımı (kişi başına petrol eşdeğeri kg)	490	515	514	559	..

2009 PISA Başarılarına Göre Ülkelerin Genel ve İnsani Gelişmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki

Elektrik enerjisi tüketimi (kişi başına düşen kWh)	1,911	1,835	1,438	1,386	..
GSYİH (US \$ akım) (milyar)	1.37	2.46	5.14	4.69	4.62
GSYİH büyümesi (yıllık%)	5.4	-0.2	8.4	2.9	-1.4
Enflasyon, GSYİH deflatörü (yıllık%)	27.2	7.1	22.2	4.0	6.9
İnternet kullanıcıları (100 kişi)	1.1	10.3	15.4	..	19.6
Asfalt yollar, (toplam yolların%)	91
Yüksek teknoloji ihracatı (sanayi ihracatının%)	15	2	3	5	1
Toplam borç servisi (mal, hizmet ve gelir ihracatının%)	29.4	14.4	11.9	10.4	21.9
Net göç (bin)	-27	-249	-132
Net resmi kalkınma yardımı ve resmi yardımı (cari US \$) (milyon)	215	268	360	313	373
Yetersiz beslenme yaygınlığı (nüfusun%)	17	11

Kaynak: World Bank

Bağımsız Devletler Topluluğundan ayrılıp en az gelişen ülke diyebileceğimiz Kırgızistan veriler incelendiğinde görüldüğü üzere bazı kategorilerde iyi sonuç ortaya koysa da genel itibarıyla olumlu bir ivme sergilememektedir. Ülkenin sağlık ve eğitim alanlarındaki verilerinde olumlu artışa karşın nüfusun üçte birinin yoksulluk sınırı altında olması, ekonomik ve teknolojik gelişim gösterememesi gibi nedenlerle yeterli gelişimi gösteremediği görülmektedir. Ekonomik ve sosyal olarak ortaya çıkan olumsuzlukların eğitim çıktılarına olumsuz etkilediği söylenebilir.

Tablo 9. Türkiye, Üst Orta Gelirli Ülke

Veri Profili	2000	2005	2008	2009	2010
Nüfus, toplam (milyon)	63.63	68.14	70.92	71.85	72.75
Nüfus büyümesi (yıllık%)	1.5	1.3	1.3	1.3	1.3
Ulusal yoksulluk sınırının da yoksullukta oranı (nüfusun%)	..	20.5	17.1	18.1	..
GSMH, Atlas yöntemi (cari US \$) (milyar)	265.35	441.45	656.97	650.77	719.88
Ortalama yıllık gelir, Atlas yöntemi (cari US \$)	4,170	6,480	9,260	9,060	9,890
GSMH, PPP (cari uluslararası \$) (milyar)	580.57	771.80	1,055.80	1,024.52	1,129.89
Ortalama yıllık gelir, PPP (cari uluslararası \$)	9,120	11,330	14,890	14,260	15,530
Doğumda yaşam beklentisi, toplam (yıl)	69	72	73	73	74
Doğurganlık oranı, toplam (kadın başına doğum)	2.4	2.2	2.1	2.1	2.1
Adölesan doğurganlık hızı (1.000 kadın başına doğum yaşları 15-19)	46	41	37	36	34
Doğumlar kalifiye sağlık personeli (toplam%) katıldı	91	95	..
Ölüm oranı, 5 yaş altı (1000 canlı)	43	27	21	19	18

doğumda)					
Aşılama, kızamık (çocuklar 12-23 ay%)	87	91	97	97	97
İlköğretim tamamlama oranı, toplam (ilgili yaş grubunun%)	..	99	98	99	..
İlköğretim ve ortaöğretim (%) kızların erkeklere oranı	82	89	93	95	..
İyileştirilmiş su kaynağı (erişimi olan nüfus% 'si)	93	97	100
Enerji kullanımı (kişi başına petrol eşdeğeri kg)	1,200	1,238	1,389	1,359	1,441
Elektrik enerjisi tüketimi (kişi başına düşen kWh)	1,643	2,007	2,405	2,298	..
GSYİH (US \$ akım) (milyar)	266.57	482.98	730.34	614.55	734.36
GSYİH büyümesi (yıllık%)	6.8	8.4	0.7	-4.8	9.0
Enflasyon, GSYİH deflatörü (yıllık%)	49.2	7.1	12.0	5.3	6.3
İnternet kullanıcıları (100 kişi)	3.8	15.5	34.4	36.4	39.8
Asfalt yollar, (toplam yolların%)	88	89	..
Yüksek teknoloji ihracatı (sanayi ihracatının%)	5	1	2	2	2
Toplam borç servisi (mal, hizmet ve gelir ihracatının%)	38.9	36.6	30.3	41.9	36.7
Net göç (bin)	-150	-100	-50
Net resmi kalkınma yardımı ve resmi yardım (cari US \$) (milyon) aldı	327	396	1,116	1,362	1,049
Yetersiz beslenme yaygınlığı (nüfusun%)	5	5

Kaynak: World Bank

Ülkemiz Avrupa Birliği üyeliği süreci ile birçok alanda reformlar yapmaktadır. Bu uğraşa karşın pek çok veride görüleceği üzere henüz yüzde yüzlere ulaşamadığımız göze çarpmaktadır. Türkiye olumlu bir ilerleme ve bazı alanlarda bir ivme sergilese de Avrupa Birliği ve OECD ile gelişmiş dünya ülkeleri standartlarının çok altında göstergelere sahiptir. Ülke nüfusunun altıda bir gibi bir oranının yoksulluk sınırı altında olması, eğitim ve sağlık alanlarında yüzde yüzleri tam anlamıyla yakalayamayışımız ile ekonomik ve teknolojik gelişim oranını artıramayışımız ülkenin gelişimini yavaşlatmaktadır. Başarılı ülkelerle karşılaştırdığımızda Fransa, G. Kore, Çin ve Macaristan'ın sağlık, eğitim, ekonomik ve teknolojik gelişimleri Türkiye'nin gelişiminin üstündedir.

İnsani gelişim endeksi 2011 verileri

Bir ülkenin İGE değeri üst çeyrekte ise o ülke Çok Yüksek gruptadır, yüzde 51-75 çeyreğinde ise Yüksek gruptadır, yüzde 26-50 çeyreğinde ise Orta gruptadır, alt çeyrekte ise düşük gruptadır.

Tablo 10. Ülkelerin İGE Değerleri

Ülke	Sıralaması	1980-2011 yılları arası İGE değişim oranları						
		1980	1990	2000	2005	2009	2010	2011
Çin	101	0.404	0.490	0.588	0.633	0.674	0.682	0.687
G.Kore	15	0.634	0.742	0.830	0.866	0.889	0.894	0.897
Fransa	20	0.722	0.777	0.846	0.869	0.880	0.883	0.884
Macaristan	38	0.700	0.706	0.775	0.803	0.811	0.814	0.816
Azerbaycan	91	-	-	-	-	-	0.699	0.700
Kırgızistan	126	-	-	0.577	0.595	0.611	0.611	0.615
Türkiye	92	0.463	0.558	0.634	0.671	0.690	0.696	0.699

Kaynak: United Nations

İGE değerlerine baktığımızda G.Kore, Fransa ve Macaristan son çeyrekte yer almaktadır. Dünyanın en büyük nüfusuna ve coğrafyalarından birine sahip Çin ise hemen hemen bizimle aynı değerlere sahiptir. Yirmi yıllık bağımsız bir devlet olan Azerbaycan ise bizim önümüzde yer almaktadır. Türkiye’de Cumhuriyetin yüz yaşına yaklaştığı günümüzde bağımsızlığını yeni kazanmış, sosyal ve ekonomik gelişimin tam sağlayamamış ülkelerle insani gelişim değerleri açısından eş sıralarda olmasının bireye verilen değer ve önem açısından ülkemizin olumsuz bir algılayış içinde olduğu söylenebilir.

Tablo 11. Ülkelerin Genel Sıralama Değerleri

Ülke	İGE Sırası	PISA Sırası	Dünya Nüfus Sıralaması	Nüfus 2010	Yüzölçümü
Çin	101	-	1	1.338.300.000	9.640.821 km ²
Şanghay	-	1	-	19.210.000	7.037 km ²
G.Kore	15	2	25	48.875.000	99.392 km ²
Fransa	20	22	21	64.895.000	549.000 km ²
Macaristan	38	26	80	10.000.000	93.030 km ²
Azerbaycan	91	64	88	9,054.000	86.600 km ²
Kırgızistan	126	65	110	5.448.000	199.951km ²
Türkiye	92	41	18	72.752.000	783.562 km ²

Kaynak: World Bank, United Nations, PISA

Burada dikkat çeken Çin’in İGE’de 101. Sırada yer alırken PISA’da Şanghay şehrinin 1. sırada olmasıdır. Şanghay, Çin’den ayrı bölgesel bir başarı ortaya koymuştur. Diğer ülkelerin İGE değerleri ile PISA sonuçları genelde paralellik göstermektedir. Bu ülkelerin çoğu nüfus açısından dünya sıralamasında üst seviyelerde iken ülke yüzölçümü genişliği açısından farklılıklara sahiptirler. Türkiye nüfus ve coğrafi alan itibarıyla diğer ülkelere iyi bir orana sahipken niteliksel gelişim sayılan İGE ve PISA verilerinde alt sıralara gerilemektedir.

Tablo 12. Ülkelerin Genel Eğitim Verileri

Ülke	Ortalama Eğitim Süresi	Beklenen Okullaşma Yılı	Okullaşma İlköğretim (% net)	Okullaşma Ortaöğretim(% net)	Okuryazarlık %
Çin	7.5	11.6	111 (Brüt)	81 (Brüt)	94.0
G. Kore	11.6	16.9	99	96	100
Fransa	10.6	16.1	99	96	100
Macaristan	11.1	15.3	92	91	99
Azerbaycan	8.6	11.8	84	79.3 (2006)	100
Kırgızistan	9.3	12.5	87	79	99
Türkiye	6.5	11.8	97	74	91

Kaynak: World Bank

Ortalama eğitim süresi, 25 yaş ve üstü kişilerin resmi olarak her bir düzeyde eğitim görme yılları verileridir. Beklenen okullaşma yılı, çocuğun okula başlama yaşından itibaren hayatı boyunca devam ederse okullaşma yıl sayısıdır.

Görüleceği üzere tüm verilerde neredeyse en düşük sonuçlara sahip ülke Türkiye'dir. Türkiye eğitim yeterliğini ülke genelinde tam başaramamışken PISA gibi bir sınavda başarılı olabilmesi tesadüfi olacaktır. Okuryazarlık, ortaöğretimde okullaşma ve ortalama eğitim süresi verilerinde en son sırada yer alan ülke Türkiye'dir. İlköğretimde okullaşma oranında ise Türkiye PISA sınavında sonlarda olan Azerbaycan ve Kırgızistan'ın önünde yer almaktadır.

Tablo 13. Ülkelerin Genel Sağlık Verileri

Ülke	Yaşam Süresi	Ölüm Oranı Anne (Yüzbinde)	Bebek Ölüm Oranı (Binde)	Ölüm Oranı Beş Yaş Altı (Binde)
Çin	73.5	38	16	19
G. Kore	80.6	18	4	5
Fransa	81.5	8	3	4
Macaristan	74.4	13	5	6
Azerbaycan	70.7	38	39	34
Kırgızistan	67.7	81	33	37
Türkiye	74	23	14	20

Kaynak: World Bank

Ülkelerin yaşam süreleri ve ölüm oranları gelişmişlik düzeyleri ile paralellik göstermektedir. Gelişmiş ülke insanları daha uzun yaşamakta, anne, bebek ve çocuk ölümleri daha az görülmektedir. Türkiye yaşam süresinde, doğumda anne, bebek ve beş yaş altı çocuk ölüm oranında OECD ülkelerinin gerisinde yer almaktadır.

Tablo 14. Ülkelerin Eğitim Verileri ile Meclis Kadın Vekil Oranları

Ülke	Ulusal parlamentolar (%kadınlara sandalye oranı)	Ortaokul Öğrenci-Öğretmen Oranı	İlkokul Öğrenci-Öğretmen Oranı	Zorunlu Eğitim Süresi (Yıl)	Zorunlu Eğitim yaş aralığı
Çin	21	15	17	9	6-14
G. Kore	16	18	21	9	6-14
Fransa	19	13	18	11	6-16
Macaristan	9	10	10	10	7-16
Azerbaycan	16	8 (2006)	11	10	6-16
Kırgızistan	23	15	24	9	7-15
Türkiye	14	20	21	8	6-14

Kaynak: World Bank

Genele baktığımızda kadınlar meclislerde % 20 civarında temsil oranına sahiptirler. Burada en düşük oran Macaristan'da iken en yüksek oran Kırgızistan'dadır. Öğretmen öğrenci oranlarında ilköğretimde ve ortaöğretimde Macaristan ve Azerbaycan diğer ülkelerden daha iyi bir orana sahiptir. En yüksek öğretmen öğrenci oranı ise Türkiye'ye aittir. Zorunlu eğitim süresi en düşük olan ülke de yine Türkiye'dir. Son yapılan değişikliklerle zorunlu eğitimin on iki yıla çıkarılmasıyla bu eksiklik giderilmiştir.

Tablo 15. Ülkelerin Cinsiyet Eşitsizliği ile Yoksulluk Endeksi

Ülke	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlik Endeksi	Dünya Sıralaması	Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
Fransa	0.106	10	-
G. Kore	0.111	11	-
Çin	0.209	35	0.056
Macaristan	0.237	39	0.016
Azerbaycan	0.314	50	0.021
Kırgızistan	0.370	66	0.019
Türkiye	0.443	77	0.028

Kaynak: World Bank

Cinsiyet eşitsizliği göstergelerinde Türkiye en son sırada yer almaktadır. Kadına şiddetin ve toplumsal olarak kadına bakış açısının bu sonucu ortaya koyduğu söylenebilir. Kore ve Fransa yoksulluk endeksinde artık yer almamaktadırlar. Türkiye ise halen bu değerlendirmede üst sıralarda yer almaktadır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik ve işsizlik oranının yüksekliği ülkede yoksulluğun üst düzeylerde olmasının nedeni olarak gösterilebilir. İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılama eğilimi yoksulluk nedeniyle eğitimden önce karnını doyurmaya önceliği vermesine yol açtığı söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç

İnsani gelişim raporuna bakıldığında gelişmiş ülkeler listenin baş sıralarını oluşturmaktadırlar. Türkiye'nin 1975'ten bugüne kadar olan süreçte genel olarak insani gelişme seviyesi bakımından orta düzeyde yer alan bir ülke olduğu görülmektedir. Tek başına tüm olguyu açıklayıcı bir gösterge olmamakla beraber, beşeri sermayenin, yani insan kaynağının "iyi eğitiliyor" oluşunun en önemli göstergesi, hiç şüphesiz ki eğitime ayrılan kaynak miktarı ve bunun optimum olarak kullanımını OECD Ülkelerinde Eğitime Ayrılan Kamu Harcamalarının GSYİH'ya Oranı ortalaması % 5.7 iken bu oran Türkiye'de % 2.7'dir. Yine OECD ortalaması olarak öğrenci başına yapılan yıllık kamusal harcama oranı 7.840 dolar iken Türkiye'de bu miktar 1.614 dolarda kalmaktadır ve bu OECD üyesi ülkeler arasındaki en düşük harcama miktarıdır. Ülkelerin eğitime yaptığı harcamalar arttıkça insani gelişmişlik düzeylerinin de arttığı anlaşılmaktadır (Çolak, 2010). Türkiye'nin son yıllarda kamu bütçesinden en fazla miktarı eğitime ayırdığı vurgulanmaktadır. Bu durum olumlu olarak değerlendirilmekle birlikte optimum kullanımı önem arz etmektedir.

Türkiye PISA 2006'ya kıyasla PISA 2009'da tüm testlerde önemli puan artışları sağlamıştır, 2006 ile 2009 arasında fen okuryazarlığı testinde en yüksek puan artışı yakalayan OECD ülkesi olmuştur. Bu puan artışlarının nelerden kaynaklandığının anlaşılması için PISA'nın sağladığı veri seti kullanılarak derinlemesine analizler yapılmalıdır (ERG, 2013). Türkiye tüm testlerde 445 ve üzerine çıkmayı başarmıştır. PISA sınavlarında son yıllarda okuma alanında da ülkemiz başarısında bir ilerleme görülmektedir. Bunda okuma kampanyalarının etkisi olduğu düşünülmekte ve bu kampanyalar ile okullarımızda ki okuma saatleri daha işlevsel hale getirilerek öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmalarına yönelik faaliyetler sürdürülmelidir. İl düzeyinde, bölgeler ve ülke genelinde yapılan fen ve matematik yarışma ve projeleri her bir okula yayılmalıdır. İllerde ve okullarda şiir, kompozisyon ve resim yarışmaları ile spor müsabakaları gibi sınıflar arası, okul içi bölümler arası, il içi okullar arası fen ve matematik proje ve yarışmalarına yönelik faaliyetler artırılmalı ve geleneksel hale getirilmelidir.

Eğitime ayrılan kaynaklar artırılmalı, nicelikten daha çok niteliğe önem verilerek eğitim yapısı ile sınavlar bu göstergeleri ölçer nitelikte olmalıdır. Başarıyı yakalayan Şanghay 9 yıllık zorunlu eğitimin Çin'de uygulandığı ilk şehirdir. Şanghay'daki reform süreciyle gerçek yaşam becerileri uygulamalarını ölçen yeni testler oluşturulmuş ve çoktan seçmeli sınav uygulamaları azaltılmıştır (Singmaster, 2012).

Kişi başına düşen GSYH ile PISA'dan alınan sonuçlar arasında bir ilişki olduğunu söylerken bu ilişkinin mutlak ve birebir olduğunu söyleyemeyiz. Türkiye'nin ulusal geliri göz önüne alındığında PISA'da beklenen ölçüde başarılı bir sonuç alamadığı görülmektedir. Türkiye'nin aldığı sonuç, ulusal gelire göre alınması gereken sonuçların altındadır. Bu sonuç Türkiye'de eğitim kalitesinin ulusal gelirine göre bile düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir. Eğitimin kalitesi ve çıktıları ülkelerin

ekonomik performansını doğrudan etkiliyor olabilir. PISA sonuçları kullanılarak gerçekleştirilen araştırmalar, ülkelerin PISA'dan aldıkları sonuçlarla ekonomik büyümeleri arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Türkiye'de okulların sosyoekonomik kökene göre ayrıştığı gözlemlenmektedir. Bu durum, öğrenci başarıları arasındaki farkları daha da derinleştirmektedir (ERG, 2013). Eğitimde ki başarı ile gelişmişlik arasında doğrudan bir ilişki olduğunu bu sonuçlar doğrultusunda söyleyebiliriz. Ayrıca ülkenin sınav başarısı ve gelişmişliği arasındaki dengesizlik okul düzeyleri arasındaki farktan da kaynaklanıyor olabilir.

Pek çok ülke PISA sınavları doğrultusunda eğitim sistemlerinde değerlendirmelerde bulunmaktadır. Japonya 2003 sınav sonucundan sonra testlerden oldukça iyi sonuçlar elde etmesine karşın temel eğitim sistemini PISA Testlerinin sonuçları doğrultusunda kapsamlı bir reforma tabi tutacağını açıklamıştır (Gül, 2013). Ekonomik ve insani açıdan gelişmiş ülkeler eğitimde daha başarılı ve istikrarlı bir görünüm sergilemektedirler. Eğitim düzeyi arttıkça genel ve insani gelişmişlik düzeyi artmakta ve genel ve insani gelişim düzeyi arttıkça eğitimin niteliği artmaktadır.

Göstergelerde bizim gerimizde yer alan Kırgızistan ve Azerbaycan'ın dil ve eğitim birliğini yeni sağlamaya çalışmakta oldukları söylenebilir. Buna rağmen İGE değerleri açısından Azerbaycan önümüzde yer almıştır. Çin ise dünyanın en çok gelişen ekonomisi durumundadır. Fransa, Avrupa Birliğine liderlik eden bir ülke konumundadır. Macaristan Avrupa Birliği üyeliği ile gelişimini sürdürmektedir. G. Kore teknolojik açıdan gelişmiş bir ülkedir.

Bu sonuçlar gösteriyor ki genel ve insani değerler açısından yüksek göstergelere sahip olan ülkeler eğitim başarısında da aynı başarıyı yakalamışlardır. Belirtildiği gibi gelişmiş ülkeler eğitime daima yüksek miktarda kaynak ayırmaktadırlar. Tabi ki bu başarı sadece ekonomik değildir. Bu göstermektedir ki hem ekonomik hem sosyal açıdan eğitime ve eğitimciye hem de çocuklarımıza ne kadar çok sahip çıkar ve önem verirsek asıl başarıyı o zaman yakalamış olacağız demektir.

Verilerde görüleceği üzere PISA ve benzeri sınavlarda başarılı olabilmemiz ve uluslararası toplum içinde eğitim başarımızdan söz ettirebilmemiz için bizi bu başarıya götürecek İGE raporlarında Üst Düzey Gelişmiş ülkeler kategorisinde yer almamız gerekmektedir. Başarı tek yönlü olmadığından ülkemizde ki kamu ve özel her tür kurum ve kuruluş eğitimimizin ve genel-insani gelişimimizin daha iyi seviyelere gelmesi için sorumlu davranarak işbirliği içinde çaba sarf etmelidir. Eğitime yapılan yatırımlar hiçbir zaman boş bir yatırım olmamıştır.

Kaynakça

- Aydın, A., Sarier, Y. ve Uysal, Ş. (2012). "Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Değişkenler Açısından PISA Matematik Sonuçlarının Karşılaştırılması". *Eğitim ve Bilim*, 37 (164), 20-30.
- Balcı A. (Ed.) (2009). *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cinoğlu, M. (2009). "What Does The PISA 2003 Mean For Turkey?" PISA 2003'ün Türkiye İçin Anlamı Nedir? *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1), 43-50.
- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). "Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (1), 55-66.
http://www.kefdergi.com/pdf/13_1/13_1_tum.pdf#page=57 (Erişim Tarihi: Mart, 2013)
- Çolak, M. (2010). Eğitim ve Beşeri Sermayenin Kalkınma Üzerine Etkisi. *Kamu-İş*, 11 (3), 109-125. <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/1135.pdf> (Erişim Tarihi: Mart, 2013).
- Eğitim Reformu Girişimi (2013). PISA 2009 Sonuçlarına İlişkin Değerlendirme. http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/enews/aralik2010/PISA2009DegerlendirmeNotu_Final_2.pdf (Erişim Tarihi: Mart, 2013)
- Eraslan, A. (2009). "Finlandiya'nın PISA' daki Başarısının Nedenleri: Türkiye için Alınacak Dersler". *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 3 (2), 238-248.
- Ersoy, Y. (2011, 15 Ağustos). Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Pisa, 2006): Türkiye'de Öğrencilerin Fen Okuryazarlığı. <http://www.f2e2-ogretmen.com/dagarcimiz> (Erişim Tarihi: Mayıs 2012)
- Gül, Y. (2013). OECD Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) Testleri: Zorunlu Eğitimini Tamamlamış Öğrencilerin Değerlendirilmesinde Yeni Ufuklar. http://www.mfa.gov.tr/oecd-uluslararası-ogrenci-değerlendirme-programı-_pisa_-testleri_-zorunlu-egitimini-tamamlamis-ogrencilerin-değerlendirilmesinde-yeni-ufuklar-.tr.mfa (Erişim Tarihi: Mart, 2013)
- Gürses, D. (2009). "İnsani Gelişme ve Türkiye". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (21), 339-350.
- Hoşgörür, V. ve Gezgin, G. (2005). "Ekonomik ve Sosyal Kalkınmada Eğitim". *Yüzüncü Yıl Üniv. Eğitim Fk. Dergisi*, 2 (2). <http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler.html> (Erişim Tarihi: Mart, 2012)
- Özenç, B. ve Arslanhan, S. (2010). *PISA 2009 Sonuçlarına İlişkin Bir Değerlendirme*. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Değerlendirme Notu, Aralık.
- Özkan, H. H. (2006). "Popüler Kültür ve Eğitim". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (1), 29-38.
- PISA (2009). PISA 2009 Results: Executive Summary. <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/46619703.pdf> (Erişim Tarihi: Mart, 2012)

Sarıer, Y. (2010). "Ortaöğretime Giriş Sınavları (OKS-SBS) ve PISA Sonuçları Işığında Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi". *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (3), 107-129.

Singmaster, H. (2012). Shanghai: The World's Best School System. asiasociety.org/education/learning-world/shanghai-worlds-best-school-system (Erişim Tarihi: Mayıs, 2012)

United Nations (2012). Human Development Report. hdr.undp.org. (Erişim Tarihi: Mayıs, 2012)

Yıldıran, G. (2002). "Yaşananlar, Yönelimler ve Eğitim". *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 19 (2).

World Bank (2012). Data. data.worldbank.org. (Erişim Tarihi: Mayıs, 2012)